

Naturalistický obraz světa: výzvy a hranice
Naturalistic Image of the World: Challenges and Limits

ARISTOTELOVO NATURALISTICKÉ MĚŘÍTKO ETICKÝCH HODNOT

Roman Hloch
Ostravská
univerzita
Ostrava

Univerzálně platné etické hodnoty – ctnosti (*aretai*)

Kritéria etického zkoumání:

1/ oblast jednání (*praxis*) nelze uchopit věděním
(*epistémé*)

2/ pro oblast jednání je nedostatečné mínění (*doxa*)

3/ správné a uvědomělé určení ctnostného jednání činí
rozumný člověk (*fronimos*)

Problematika pasáží – exaktně rigidní / slabě
relativistické

Metodologie:

„...avšak jevy praktického života a toho, co jest prospěšné, nemají nic stálého, zrovna jako toho, co náleží k zdraví. Má-li pak takovou povahu úvaha o otázkách všeobecných, tím spíše úvaha o jednotlivých případech vylučuje naprostou *přesnost*; neboť nespadá ani pod umění, ani pod žádná *pravidla*, nýbrž jednající osoby samy musí pokaždé hledět k tomu, co jest v určitém případě vhodné, jak se to děje i v lékařství a v kormidelnictví.“

„...τὰ δ' ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τὰ συμφέροντα οὐδὲν ἑστηκὸς ἔχει, ὡσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινά. τοιούτου δ' ὄντος τοῦ καθόλου λόγου, ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα λόγος οὐκ ἔχει τάκριβες: οὔτε γὰρ ὑπὸ τέχνην οὔθ' ὑπὸ παραγγελίαν οὐδεμίαν πίπτει, δεῖ δ' αὐτοὺς αἰεὶ τοὺς πράττοντας τὰ πρὸς τὸν καιρὸν σκοπεῖν, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς ἔχει καὶ τῆς κυβερνητικῆς.“ *EN 1104a3-10*

Absence exaktnosti; nepodřízenost pravidlům
(*parangelia*)

Dvojí rovina uchopení:

A/ všeobecný elementární popis

B/ konkrétní specifika jednotlivých případů

Co je to ctnost (*areté*) ?

Rodem (*genos*) je duševní stav (*hexis*), jehož kvalitou (*to poion*) je dobro (*agathón*)

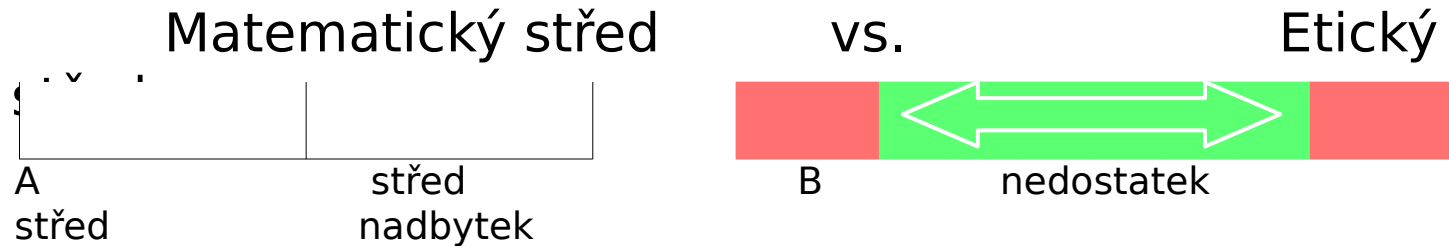
Otázka: co činí z uměřenosti, statečnosti, klidnosti atd. ctnosti ze své přirozené podstaty?

Společná kritéria:

- (a) jsou hodnotově dobrá
- (b) jsou určena úsudkem (*logos*)
- (c) jsou záměrně zvolená (*proairesis*)
- (c) jsou středem (*meson*)

Koncepce středu (*meson*)

Aristotelovi slouží jako pomůcka pojmové vymezení typů ctností

Určení středu je relativní vzhledem k jednotlivým typům ctností, ale pro každý typ ctnosti je jeho určení objektivní (má často exaktně rigidní povahu)

Dvojí rovina uchopení:

A/ všeobecný elementární popis

B/ konkrétní specifika jednotlivých případů

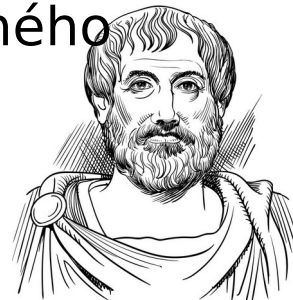
Konkrétní specifika – komu, kolik, kdy, proč, jak apod.

Všeobecný elementární popis ctností jako etického středu nepostihuje konkrétní specifika – nemožnost praktické aplikace

Limity vědění (*epistéme*) – etické hodnoty lze částečně poznat a popsat, ale ne natolik, aby se tím dalo řídit v praxi

Kritéria/parametry situace se vždy vztahují ke sféře lidství

Ctnostného jednání se v konkrétním případě dosahuje pomocí úsudku (bytostně lidská záležitost) rozumného člověka (*fronimos*)

Psychologie

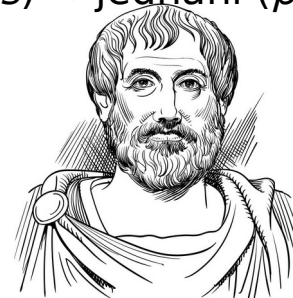
Psychologické fenomény lze popsat dvojím způsobem: fyzikálně (naturalisticky) a filozoficky (formálně)

Ctnosti (*aretai*) jsou neodlučně spjaty s citovými hnutími (*pathé*)

Ctnostné jednání je výlučně skloubení navenek projeveného činu i vlastního prožití subjektu – obojí musí být správné/dobré

Také usuzovací stránka (*logos*) a celý postup musí být správný

Chtění (*búlésis*) → zvažování (*búleusis*) → záměrná volba (*proairesis*) → jednání (*praxis*)

Z Á V Ě R Y

Etické hodnoty nemají absolutně objektivní platnost v oblasti teoretického (přírodovědného) zkoumání – nejsou objektivně platné vzhledem k celku světa, ale pouze ke sféře lidství

Etické hodnoty lze teoretickým (přírodovědným) zkoumáním uchopit jen částečně – na úrovni všeobecného elementárního popisu ctností a lidské psychologie (fyzikální a formální stránka)

Měřítkem etických hodnot v praxi je i prožívání subjektu, motivy, pohnutky, usuzování apod. (což nelze přírodovědným zkoumáním adekvátně a s předstihem uchopit)

Naturalisticky uchopit etiku lze jen na úrovni všeobecného elementárního popisu, nikoli v konkrétních specifikách jednotlivých případů (snad jen částečně *ex post*)

DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST